

Pyöriäinen

Tumlare

Phocoena phocoena

Uhanalaisuusluokka (IUCN): arviointiin soveltumaton

EU:n lajikoodi: 1351

Rauhoitettu (LSL 1096/1996)

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

Ahvenanmaalla rauhoitettu (ÅFS 113/1998)

MBAL satunnainen laji

Luonnehdinta

Pyöriäinen on pyöriäisten heimoon kuuluva hammasvalas. Sen pituus on noin 1,8 m ja paino noin 50 kg. Pyöriäinen on muodoltaan pyöreähkö, sillä on pieni pää ja siltä puuttuu delfiineille tunnusomainen kuono. Selkäosan väriytyy vaihtelee tummanharmaasta mustansiniseen, kyljet vaaleamman harmaat ja mahapuoli valkea. Selkäevä on matala ja kolmio-mainen, takareunaltaan hieman kovera. Pyöriäisen ravintoon kuuluu lähinnä pikkukaloja, etenkin sillejä ja kilohaileja.

Elinympäristö ja levinneisyys

Pyöriäisen elinpiiriä ovat Pohjoinen Tyynimeri, Mustameri ja Pohjois-Atlantti. Se on ainoa valaslaji, joka elää pysyvästi myös Itämeressä, erityisesti sen eteläosissa. Suomea lähinnä oleva lisääntymisalue sijaitsee Gotlannin matalikolla. Pyöriäinen on kuulunut Suomen rannikkolajistoon ainakin 7000 vuotta, mutta yksilömäärä on vähentynyt 1900-luvulta lähtien. Vielä 1900-luvun alkupuolella pyöriäinen lisääntyi ainakin satunnaisesti Suomenkin aluevesillä ja kalanpyydyksiin saattoi kuolla vuosittain toistakymmentä yksilöä. Etenkin 1940-luvulla ankarat pakkas- ja jäätalvet yhdistettynä erilaisiin ihmistoimintoihin romahduttivat kantaa eikä se ole palautunut ennalleen. Viimeinen poikashavainto Suomen aluevesiltä tehtiin vuonna 1938. Pyöriäinen elää sekä merivedessä että murtovedessä matalilla merialuilla yleensä rannikon lähellä, jokisuissa ja jopa isommissa joissa.

Nykytila ja uhkatekijät

Pyöriäinen ei ole todennäköisesti lisääntynyt Suomessa enää sotien jälkeen. Suomen aluevesillä liikkuu kuitenkin pyöriäisiä säännöllisesti. Kesäisin saadaan joka vuosi muutamia näköhavaintoja Suomenlahdelta ja Pohjanlahden eteläosista. Akustisten kuuntelulaitteiden avulla on havaittu, että vierailut ovat melko säännöllisiä myös talvi- ja kevätaikaan, erityisesti Saaristomeren ja Ahvenanmaan eteläpuolisilla avo-merialueilla. Pyöriäistä uhkaa muun muassa ravinnon väheneminen, veneilyn lisääntyminen sekä menehtymien kalanpyydyksiin. Pyöriäinen kärsii myös ympäristömyrkyistä kuten PCB:stä. Laji on Itämeren alueella äärimmäisen uhanalainen (CR).

Hoitosuosituks

Itämeren pyöriäiskanta elää usean rantavaltion alueella ja suojelutoimista, kuten kalastukseen liittyvistä rajoituksista on päätettävä yhteisesti. EU on esimerkiksi kieltänyt ajo-verkkojen käytön Itämerellä ja antanut muitakin kalastukseen liittyviä määräyksiä, jotka suojaavat pyöriäistä. Keskeiset pyöriäisen elinalueet sijaitsevat Suomen eteläpuolella, joten aluesuojelulle, kuten Natura 2000 -alueiden perustamiselle ei ole tarvetta Suomen vesialueilla.

Lähteet

- Loisa, O. (toim.) 2016. Pyöriäinen Suomessa – Päivitetty ehdotus toimenpiteistä pyöriäisen suojelemiseksi Suomessa. Suomen ympäristö 5. Ympäristöministeriö. 56 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4619-0>
- Nieminen, M. 2017. Pyöriäinen (*Phocoena phocoena* [Linnaeus 1758]). – Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajin (pl. lepakot) esittelyt. s. 61–64. Suomen Ympäristö 1. Ympäristöministeriö. 278 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4638-1>
- Ympäristöhallinto 2020. Tietoa pyöriäisestä. [Viitattu 17.12.2020] https://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/lajit/lajiensojelutyö/yksittais-ten_lajien_suojelu/Pyoriaisen_suojelu/Tietoa_pyoriaisesta

Kuva: Petri Ahlroth